

VEGYESEK.

Kereskedő-társaság Pozsonyban a XV. század elején. A pozsonyi városbíró előtt 1403. év őszén *Newnhauser Jakob* nevű polgár jelent meg, és úgy a maga, mint édesatyja, Ottó nevében bepörölte *Wejcz János* püspökii lakóst (*Weycz Janusch de Villa Episcopi*¹⁾. A városbíró erre megidézte az alperest kezeseivel (fidejussores) együtt, azonban a kitűzött határnapon csak a felperes jött el, a [ki az általa felmutatott bizonyítékok alapján alperes elmarasztalását kérte. A pozsonyi városbíró helyt adott a kérelemnek, és a következő ítéletet hozta, a melyet érdekességénél fogva szóról-szóra idézünk:

„Item Judicium feria quarta proxima post festum omnium sanctorum (1403. nov. 7.). Item Jacobus Newnhauser obtinuit in sua ac Ottonis Newnhauser patris sui persona XII. lb. denariorum wyennensium et XXI. flor. auri super Weycz Janusch de Villa Episcopi et super fideiussoribus ipsius Janusch quam pecuniam predicti Jacobus et Otto Newnhawsser cum predicto Janusch in societate simul habuerunt. Ideo earundem pecuniarum medietatem obtinent et obtinuerunt duo stamina panni de Mastriel quorum qualibet vlna est vendita In Alba Regali pro IX β minus X den super predictum Weycz Janusch et suis fideiussoribus, pro eo quod ipsi ad proximum terminum Judicij comparere debuissent et Judicio non comparuerunt nec Ipse Janusch nec sui fideiussores.“²⁾

Az ítéletből kitűnik, hogy felperesek alperessel kereskedő-társaságot még pedig betéti társaságot alakítottak, a melyhez *Newnhauserék* valószínűen mint betevők járultak (kültagok voltak), míg a társaság üzletvezetője és felelős belfagya *Wejcz* volt.³⁾ Az egyesülés célja posztókereskedés volt, s úgy látszik, hogy a betevők nemcsak pénzt, de posztót is adtak *Wejcz*nek, mint-hogy a bíróság nekik két vég németalföldi (maastrichti) posztót is ítél meg.

A vállalat tartalmára és nagyságára nézve ugyan nem kapunk pozitív adatokat, de valószínűnek látszik, hogy az egyesülés csak rövid ideig tartott (talán csak egy évig), s hogy meglehetősen alacsony összegeket forgatott a társaság. Az ilyen apró-cseprő vállalkozásokkal a középkorban igen gyakran találkozunk, s bizonyára az itt ismertetett társaság sem volt egyetlen a maga idejében Pozsonyban.

Ezen társaságok minden formaiság nélkül alakultak és ha pörre nem került a dolog, csendesen fel is oszoltak a nélkül, hogy a levéltárakban nyoma maradt volna annak, hogy valaha léteztek. „Nyugatmagyar-

1) Püspöki község Felső-Csallóközben, Pozsony szomszédságában.

2) Városi ltár, Prot. Act. 10. lap.

3) A mint a latin szövegben felemlített keresztnév írásmódjából következtethető; *Wejcz János* bizonyára *magyar* volt.

ország áruforgalma' című munkámban alkalman volt igen nagy összegeket forgató kereskedő-társaságokról értekezni, a melyeknek emlékét csupán a harminczadkönyv őrizte meg. Ezeket a nagyobb szabású vállalatokat azonban több mint félszázaddal előzte meg *Neunhauserék* és *Vejcz* társasága, úgy, hogy az itt felhozott adat fontos adalékkal szolgál Magyarország kereskedelmének történetére oly időben, a melynek forrásai elég gyérek.

Kováts Ferencz.

Egy külföldi író véleménye hazánk mezőgazdaságáról a XVIII. század végén. Garampi József bibornok a XVIII. század végén volt bécsi nuncius és akkor megyesi Somogyi Dániel pannonhalmi főapát részére a vatikáni levéltárból a szt. Benedek-rend magyar történetére nézve adatokat közvetített, melyekkel Novák Krizosztom könyvtárnok bízott meg, hogy feldolgozza.¹⁾

1776-ban ugyanez a biboros, mint a szentszék bécsi követe látogatásával tüntette ki Pannohalmát.²⁾

Valószínűleg nem ekkor szerezte a biboros azon tapasztalatait hazánk földműveléséről, a melyek alapján azt nemrégiben megjelent útleírásában nem a legelőnyösebben jellemzi.

Gregorio Palmieri dr. római benzés és a vatikáni levéltár egyik őre az ottani kéziratokból adta ki a következő cím alatt Garampi biboros naplóját: „Viaggio in Germania, Baviera, Svizzera Olanda e Francia compiuto vegli anni 1761—1763. Diario del Cardinale Giuseppe Garampi.“³⁾

Ennek 304. lapján következőképpen ír a magyar földművelésről:

„La reggenza accorda sette carantani di premio per ogni staio di grano di Ungheria che si faccia uscir da questo porto; volendosi cosi facilitare lo smercio dei viveri die quel regno, che n'è abbondantissimo. Per altro dicono, che il grano sia cattivo e mescolato di erbe perché gli ungheresi non hanno buona coltura, e non mondano il grano dalle erbe, e cosi nel raccoglierlo resta sporco. Si pensa ora di introdurre in Ungheria dei villani d'Italia, acciò possano fare apprendere il vero modo della coltivazione.“

Földművelésünket tehát gyarlónak mondja Garampi és gabonánk kezelését is kifogásolja, hogy a buza közé sok mindenféle más mag van keverve, a melytől nem tisztogatják meg. Ezen rostálatlan gabonáért is sok vámot kell fizetni. De az már különösen hihetetlennek hangzik, mintha Magyarország arra rászorulna, hogy Olaszországból hozasson földművelőket, kik a magyar parasztot mezőgazdaságra tanítsák.

Valószínű, hogy Garampi biboros ezt osztrák szomszédainktól hallotta, mivel ezen megjegyzést is a trieszti hajóállomáson szötte uti naplójába.

Érdekes volna megtudni, hogy vajjon később pannonhalmi 1776-ban tett útja után is hasonló véleménnyel volt-e hazánkról. Kár, hogy a napló csak 1763-ig terjed.

Dr. Récsy Viktor.

1) Czinár Mór dr. kézírata. I. k. 397—399. l.

2) Pannohalmi levéltár. Fasc. 78., 39—40. sz.

3) Edizione Condotta sul Codice inedito Roma. Typographia Vaticana. 1889.